

6. KEELTEOSKUS JA KEELTE PRAKTILINE KASUTAMINE

Jüri Kruusvall

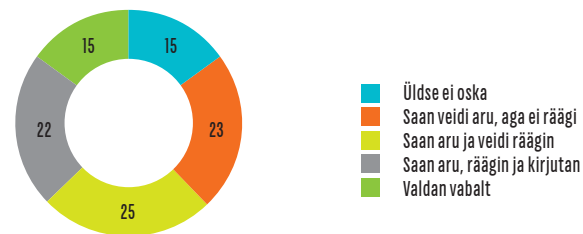
Keelteoskus on oluline nii individuaalse kultuurilise kapitalina kui ka eduka lõimumise ühe tingimusena ühiskonnas. Lõimumisvaldkonna arengukava „Lõimuv Eesti 2020“ näeb ühe lõimumise indikaatorina ette eesti keelt emakeelena mitte rääkivate ühiskonnaliikmete aktiivse eesti keele oskuse paranemist ja meetmena keeleõppetegevusi, mis on suunatud keeleoskuse suurendamisele praktilise keelekasutuse kaudu. Eesti suhted naaberriikidega ja rahvastiku rahvuslik-keeleline koosseis loovad jätkuva vajaduse ka vene keele oskuse järele nii töösfääris kui vaba aja suhtluses. Inglise keel on kujunenud peamiseks rahvusvaheliseks suhtluskeeleks ja selle tähtsus suureneb ka Eesti eri rahvusest elanike vahelises suhtluses. Käesolev peatükk käsitleb Eesti elanike kolme peamise suhtlus- ja töökeele (eesti keel, vene keel, inglise keel) oskust, praktilist kasutamist, vajadust ning nendesse suhtumist.

6.1 Eesti teistest rahvustest elanike eesti keele oskus

Integratsioon ehk lõimumine on eri rahvusest (ja sageli erinevaid keeli kõnelevate) inimeste suhteid hõlmav protsess. Keelteoskus on üks neid kompetentse, mis võib mitmerahvuselises ühiskonnas lõimumist nii soodustada kui ka seda raskemaks muuta. Uurides eri rahvusest inimeste kontakte, vastastikuseid hoiakuid või meediatarbimist on vaja ühe olulise taustatunnusena arvesse võtta ka nende keeleoskuse taset. Seetõttu on loomulik, et keeleoskuse käsitlemisel on vaadeldavateks/võrreldavateks inimgruppideks rahvusrühmad, mitte keelekogukonnad (olgu need siis moodustatud küsimustikule vastamisel valitud keele või emakeele põhjal). Alljärgnevas keelteoskuse analüüsis on vastanud jagatud „eestlasteks“ ja „teiste rahvuste esindajaks“ lähtudes nende endi poolt märgitud rahvuskuuluvusele.

2015. aasta uuringu andmetel on Eesti teisest rahvusest (15-aastaste või vanemate) elanike seas enesehinnanguliselt aktiivse eesti keele oskusega inimesi 37% (valdavad vabalt või saavad aru, räägivad ja kirjutavad), passiivse eesti keele oskusega inimesi 48% (saavad aru ja veidi räägivad või saavad veidi aru) ning eesti keelt mitte valdavaid inimesi 15% (joonis 6.1).

Joonis 6.1. Eesti teisest rahvusest elanike enesehinnangulise eesti keele oskuse tasemed, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

Võrreldes 2011. aastaga on enesehinnanguline eesti keele oskus teistest rahvustest elanike seas (vanuses 15–74 aastat) keskmiselt suurenenud (tabel 6.1), kusjuures on vähenenud eesti keelt mittevaldavate ja on suurenenud aktiivse eesti keele oskusega inimeste osakaal.

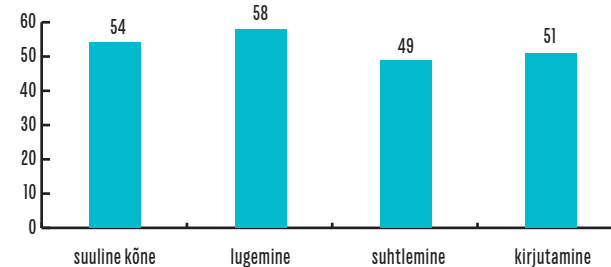
Tabel 6.1. Teisest rahvusest elanike enesehinnanguline eesti keele oskus 2011. ja 2015. aastal, % (Integratsiooni monitoriing 2011 ja 2015)

Skaala	Hinnanguline eesti keele oskus	2011 (15–74)	2015 (15–74)	2015 (15+)
1	Üldse ei oska	16	12	15
2	Saan veidi aru, aga ei räägi	19	22	23
3	Saan aru ja veidi räägin	29	25	25
4	Saan aru, räägin ja kirjutatan	23	24	22
5	Valdan vabalt	13	16	15
	Kokku	100	100	100
	Keskmine	2,97*	3,10*	3,01
	N	787	642	714

* statistiliselt oluline erinevus

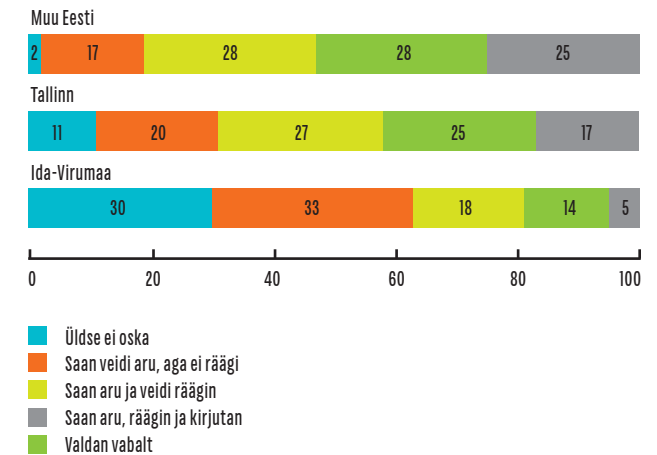
Joonisel 6.2 näeme, et kõige enam on teisest rahvusest elanike seas (enda hinnangul) eesti keeles lugeda suutvaid inimesi (58%), järgnevad inimesed, kes saavad aru eestikeelsest suulisest kõnест (54%) ja umbes pooled suudavad eesti keeles rahuldavalt suhelda ja kirjutada.

Joonis 6.2. „Hea“ või „keskmise“ eesti keele oskusega teisest rahvusest vastajate osakaal, vanus 15–74, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

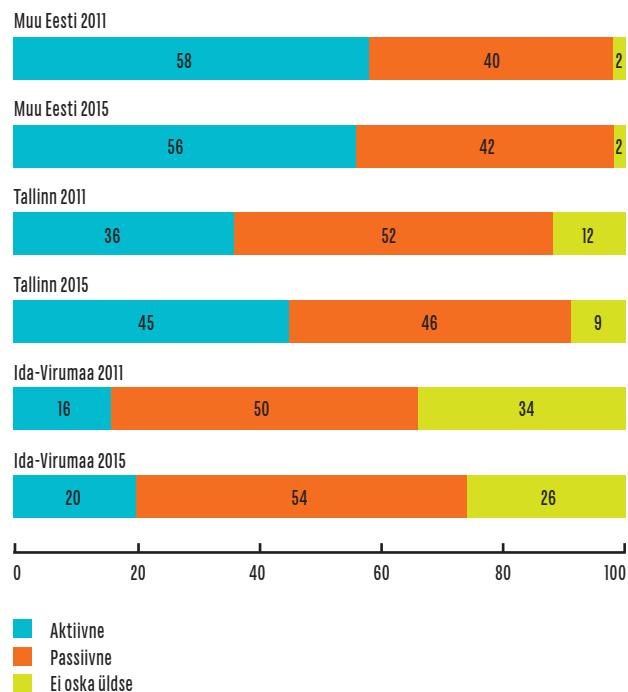
Joonisel 6.3 esitatud andmetest selgub, et enda hinnangul aktiivset eesti keele oskust omavate inimeste osakaal teisest rahvusest elanike seas on kõige suurem muudes Eesti piirkondades ja seal peaaegu ei ole eesti keelt mittevaldavaid inimesi. Eesti keelt aktiivselt oskavate inimeste hulk väheneb Tallinnas, veelgi enam aga Ida-Virumaa poole liikudes. Ida-Virumaal ei oska enda hinnangul eesti keelt üldse 30% ja aktiivset eesti keele oskust omab vaid 19% teisest rahvusest elanikest.

Joonis 6.3. Eesti teisest rahvusest elanike enesehinnanguline eesti keele oskus regioonide lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

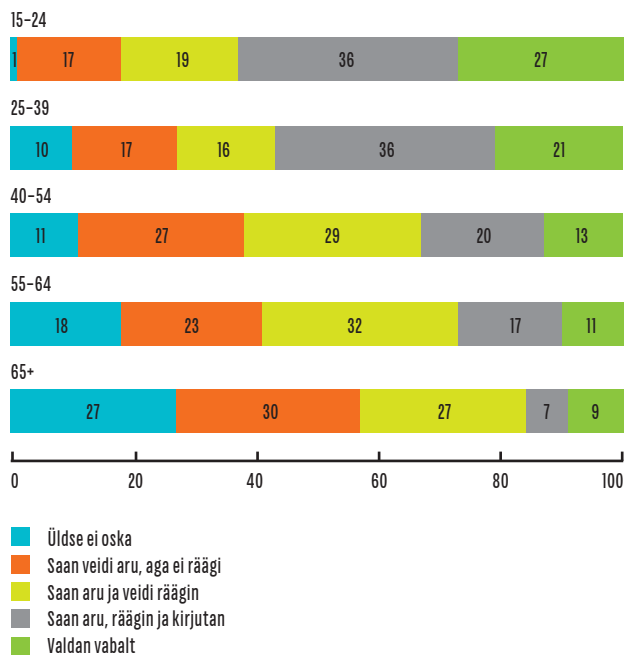
Muudes Eesti piirkondades on teisest rahvusest 15–74-aastaste elanike eesti keele oskus võrreldes 2011. aastaga praktiliselt samaks jäänud, Tallinnas on märgatavalt suurenenud aktiivse keeleoskusega inimeste osakaal ja Ida-Virumaal vähenenud keelt mittevaldavate inimeste osakaal (joonis 6.4).

Joonis 6.4. Eesti teisest rahvusest elanike enesehinnanguline eesti keele oskus regioonide lõikes võrrelduna 2011. aastaga, vanus 15-74, % (Integratsiooni monitoriing 2011 ja 2015)

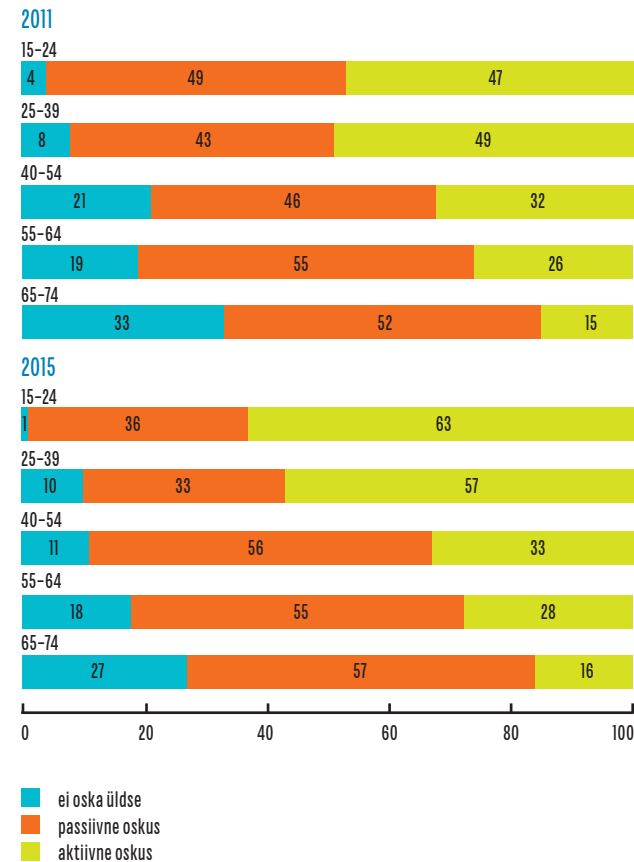
Vanuse kasvades väheneb teisest rahvusest elanike seas aktiivse eesti keele oskusega inimeste osakaal ja suureneb keelt mittevaldavate inimeste osakaal. Teatav veelah jookseb siin 40. eluaasta paiku: kuni 40-aastaste inimeste seas domineerib aktiivse eesti keele oskusega grupp, 40-aastaste ja vanemate inimeste seas aga passiivse eesti keeleoskusega grupp (joonis 6.5).

Joonis 6.5. Eesti teisest rahvusest elanike enesehinnanguline eesti keele oskus vanuse lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

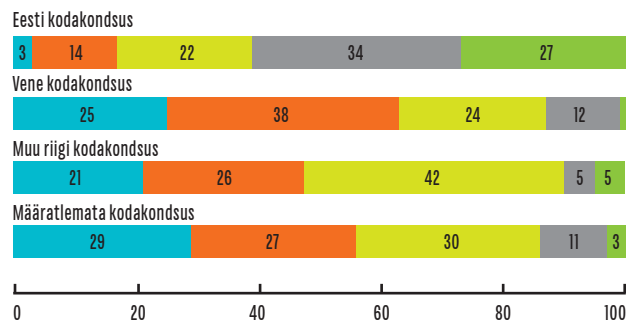
Võrreldes 2011. aastaga (joonis 6.6) on oluliselt suurenenud teisest rahvusest elanike nooremate vanuserühmade eesti keele oskus: 15-24-aastaste seas ulatub aktiivne oskus nüüd 63%-ni (kasv 16%) ja 25-39-aastaste seas 57%-ni (kasv 8%). 40-50-aastaste seas on 10% võrra vähenenud eesti keelt üldse mitte oskavate inimeste osakaal ja vastavalt suurenenud passiivse keeleoskusega inimeste osakaal (nüüd 56%). 65-74-aastaste seas on toimunud samasugused muutused, ainult kasv on väiksem (5%) ja passiivse keeleoskusega inimeste osakaal on selles grupis nüüd 57%.

Joonis 6.6. Teisest rahvusest elanike enesehinnanguline eesti keele oskus vanuse lõikes võrrelduna 2011. aastaga, % (Integratsiooni monitoriing 2011 ja 2015)

Eesti kodakondsust omavate teisest rahvusest elanike seas on enda hinnangul aktiivset eesti keele oskust omavate inimeste osakaal 61%, passiivselt osakavad eesti keelt 36% ja üldse ei oska eesti keelt vaid 3% (joonis 6.7). Seega ei taga kodakondsuse omandamiseks läbitav keeleõpe ja eksamite sooritamine kõigile teisest rahvusest Eesti kodanikele aktiivset eesti keele valdamist.

Joonis 6.7. Eesti teisest rahvusest elanike enesehinnanguline eesti keele oskus kodakondsuse lõikes, % (Integratsiooni monitoring 2015)

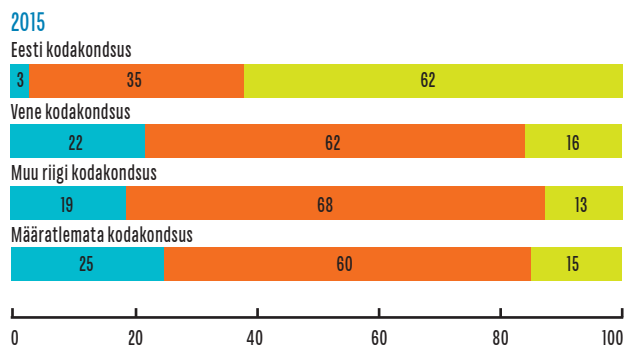
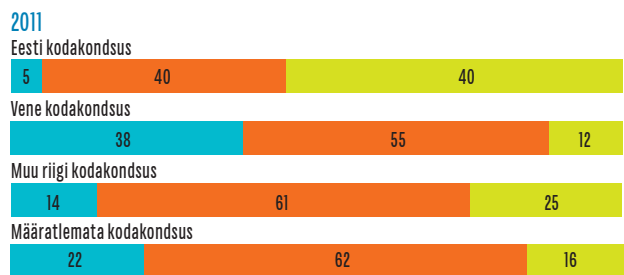
- Üldse ei oska
- Saan veidi aru, aga ei räägi
- Saan aru ja veidi räägin
- Saan aru, räägin ja kirjutan
- Valdan vabalt

Ülejäänud kodakondsuse kategooriatesse kuuluvaid inimesi iseloomustab põhiliselt passiivne eesti keele oskus või keeleoskuse täielik puudumine. Kõige rohkem on eesti keelt mittevaldavaid inimesi määratlemata kodakondsusega elanike seas (29%), passiivse keeleoskusega inimesi aga muude riikide kodanike hulgas (68%).¹

Võrreldes 2011. aastaga on (15–74-aastaste vanuserühmas) teisest rahvusest Eesti kodanike seas kasvanud aktiivse eesti keele oskusega inimeste osakaal ja Venemaa kodanike seas on kasvanud passiivse eesti keele oskusega inimeste osakaal (joonis 6.8). Määratlemata kodakondsusega elanike eesti keele oskuse tasemejaotuses muutusi toimunud ei ole.

¹ Muude riikide kodanikke oli valimis vaid 20 inimest, seega andmed ei pruugi olla usaldusväärsed

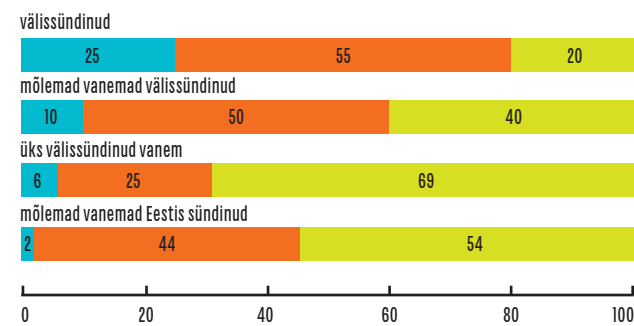
Joonis 6.8. Teisest rahvusest elanike enesehinnanguline eesti keele oskus kodakondsuse lõikes võrrelduna 2011. aastaga, % (Integratsiooni monitoring 2011 ja 2015)

- ei oska üldse
- passiivne oskus
- aktiivne oskus

Teisest rahvusest elanike rändepõlvkondade vahetumisel eesti keele oskus suureneb: kui esimese põlvkonna sisse-rännanutest valdab enda hinnangul aktiivselt eesti keelt 20%, siis teises rändepõlvkonnas on see näitaja juba 40% ja kolmandas põlvkonnas umbes 60% (joonis 6.9). Sealjuures on huvitav, et kolmandas põlvkonnas on aktiivselt eesti keele oskajaid rohkem perekondades, kus üks vanem on sündinud Eestis (69%), võrreldes perekondadega, kus mõlemad vanemad on Eestis sündinud (55%).

Joonis 6.9. Teistest rahvustest elanike enesehinnanguline eesti keele oskus põlvkonna lõikes, % (Integratsiooni monitoring 2015)

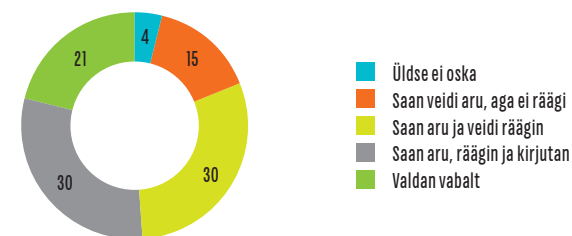

- ei oska üldse
- passiivne oskus
- aktiivne oskus

6.2 Eestlaste vene keele oskus

Enam kui pool vastanud eestlastest oskab enda hinnangul aktiivselt vene keelt, passiivne vene keele oskus on 45%-l vastanud eestlastest ja vaid 4% eestlastest ei valda üldse vene keelt (joonis 6.10)

Joonis 6.10. Eestlaste enesehinnanguline vene keele oskus, % (Integratsiooni monitoring 2015)

Võrreldes 2011. uuringus saadud andmetega on eestlaste vene keele oskus viie aastaga keskmiselt paranenud (tabel

6.2). Suurenenud on vene keelt vabalt valdavate ja vähenenud üldse mitte oskavate eestlaste osakaal.

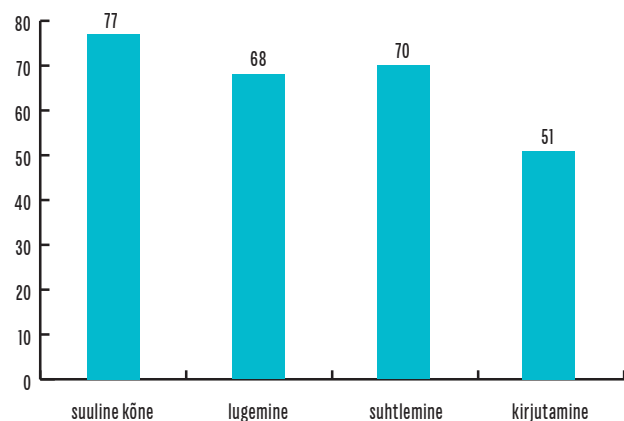
Tabel 6.2. Eestlaste enesehinnangulise vene keele oskus võrrelduna 2011. aasta tasemega % (Integratsiooni monitoriing 2011 ja 2015)

Skaala	Enesehinnanguline vene keele oskus	2011 (15-74)	2015 (15-74)	2015 (15+)
1	Üldse ei oska	8	3	4
2	Saan veidi aru, aga ei räägi	14	16	15
3	Saan aru ja veidi räägin	34	31	30
4	Saan aru, räägin ja kirjutatan	35	30	30
5	Valdan vabalt	9	18	21
	Kokku	100	100	100
	Keskmine Skaalal 1- 5	3,25*	3,44*	3,50
N	Vastajaid	579	449	500

* statistiliselt oluline erinevus

Kõige rohkem on eestlaste seas neid, kes saavad aru venekeelsest kõnest (ligi 80%), järgnevad lugemis- ja suhtlemis- oskusega eestlased (umbes 70%) ja kõige vähem on vene keeles kirjutada suutvaid eestlasi (50%) (joonis 6.11).

Joonis 6.11. „Hea“ või „keskmise“ vene keele oskusega eestlastest vastajate osakaal osakuste lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

Kõige suurem aktiivse vene keele oskusega eestlaste osakaal on Virumaal (63%), järgneb Tallinn (56%) ja kõige vähem on neid muudes piirkondades (48%) (joonis 6.12).

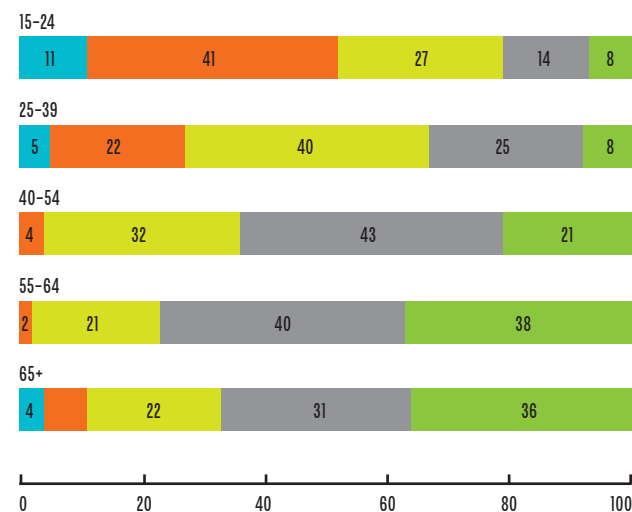
Eestlaste vene keele oskus on suurem 40-aastaste ja vanemate inimeste seas: aktiivse keeleoskuse osakaal 55–64-aastaste vanusegrupis ulatub 78%-ni (joonis 6.13). Alla 40-aastaste eestlaste vene keele oskus on oluliselt madalam (15–24-aastaste grupis on aktiivne keeleoskus vaid 22%-l, üldse ei valda vene keelt 11%). Need andmed näitavad, et noorte vene keele oskus ei ole vastavuses vajadusega vene keele oskuse järele tööturul ja igapäevases suhtlemises. Võrreldes 2011. aasta tasemega on noorte eestlaste vene keel oskuse tase siiski mõnevõrra kasvanud (tabel 6.3).

Joonis 6.12. Eestlaste enesehinnanguline vene keele oskus regioonide lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

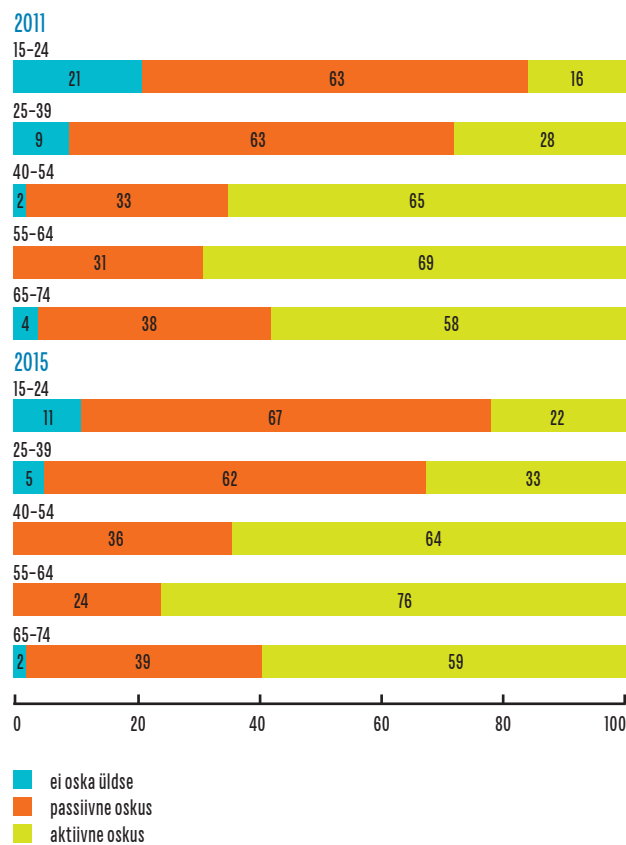
Üldse ei oska
 Saan veidi aru, aga ei räägi
 Saan aru ja veidi räägin
 Saan aru, räägin ja kirjutatan
 Valdan vabalt

Joonis 6.13. Eestlaste enesehinnanguline vene keele oskus vanuse lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

Üldse ei oska
 Saan veidi aru, aga ei räägi
 Saan aru ja veidi räägin
 Saan aru, räägin ja kirjutatan
 Valdan vabalt

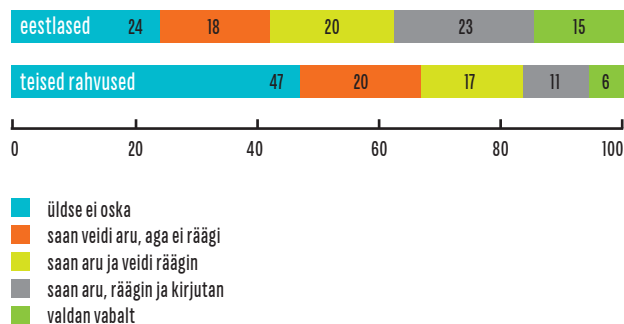
Joonis 6.14. Eestlaste vene keele oskus vanuse lõikes võrrelduna 2011. aastaga, % (Integratsiooni monitoriing 2011 ja 2015)

6.3 Eesti elanike inglise keele oskus

Aktiivselt oskab inglise keelt 38% eestlastest (üldse ei valda inglise keelt ligi veerand) ja vaid 17% teisest rahvusest elanikest, kellest ligi pool vastanutest inglise keelt ei valda (joonis 6.15).

Joonis 6.15. Eestlaste ja teisest rahvusest inimeste enesehinnangulise inglise keele oskus, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

Eestlaste seas on inglise keele oskus viimase viie aastaga keskmiselt suurenenud, teisest rahvusest elanike seas aga samaks jäänud (tabel 6.3). Regioonide lõikes on inglise keelt aktiivselt oskavate inimeste osakaal nii eestlaste kui ka teisest rahvusest elanike seas suurem Tallinnas (tabel 6.4).

Tabel 6.3. Eesti elanike enesehinnangulise inglise keele oskuse muutumine, % (Integratsiooni monitoriing 2011 ja 2011)

Skaala	Hinnanguline inglise keele oskus	Eestlased		Teised rahvused	
		2011	2015	2011	2015
1	Üldse ei oska	25	20	43	42
2	Saan veidi aru, aga ei räägi	17	17	22	22
3	Saan aru ja veidi räägin	22	21	19	18
4	Saan aru, räägin ja kirjutatan	25	26	11	12
5	Valdan vabalt	11	16	5	6
Kokku		100	100	100	100
Keskmine Skaalal 1-5		2,80*	2,99*	2,13	2,18

* statistiliselt oluline erinevus

Tabel 6.4. Eesti elanike inglise keele oskus regioonide lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

Inglise keele oskus	Tallinn	muu Eesti	Virumaa
Eestlased			
ei oska üldse	15	26	39
passiivne oskus	30	42	34
aktiivne oskus	56	32	26
eestlased kokku	100	100	100
Teised rahvused			
Inglise keele oskus	Tallinn	muu Eesti	Ida-Virumaa
ei oska üldse	39	49	59
passiivne oskus	39	37	32
aktiivne oskus	22	14	10
teisest rahvusest kokku	100	100	100

Tabel 6.5. Eesti elanike inglise keele oskus vanuse lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

Inglise keele oskus	15-24	25-39	40-54	55-64	65+
Eestlased					
ei oska üldse	3	4	24	44	54
passiivne oskus	14	32	56	43	41
aktiivne oskus	84	64	20	13	6
eestlased kokku	100	100	100	100	100
Teised rahvused					
ei oska üldse	9	18	46	65	84
passiivne oskus	46	53	45	27	13
aktiivne oskus	45	29	9	8	3
teised rahvused kokku	100	100	100	100	100

Inglise keelt mittevaldavate inimeste osakaal suureneb ja aktiivselt inglise keelt oskavate inimeste osakaal väheneb vanuse kasvades nii eestlaste kui ka teistest rahvustest elanike hulgas (tabel 6.5). Aktiivselt inglise keelt valdavaid inimesi on eestlaste hulgas kõigis vanuserühmades umbes kaks korda rohkem kui teisest rahvusest inimeste seas. Valdavad enamik noorematest (15-39-aastastest) Eesti elanikest oskab mingil määral inglise keelt.

Tabel 6.6. Eestlaste inglise keele oskus vanuse võrrelduna 2011. aastaga, % (Integratsiooni monitoriing 2015 ja 2011)

Inglise keele oskus	15-24	25-39	40-54	55-64	65-74
2011					
ei oska üldse	-	9	22	54	69
passiivne oskus	19	42	58	39	28
aktiivne oskus	81	49	20	7	3
2015					
ei oska üldse	3	4	24	44	50
passiivne oskus	14	32	56	43	43
aktiivne oskus	84	64	20	13	7

Tabel 6.7. Teisest rahvusest elanike inglise keele oskus vanuse lõikes võrrelduna 2011. aastaga, % (Integratsiooni monitoriing 2015 ja 2011)

Inglise keele oskus	15-24	25-39	40-54	55-64	65-74
2011					
ei oska üldse	6	27	45	66	84
passiivne oskus	48	49	48	31	16
aktiivne oskus	46	24	7	3	-
2015					
ei oska üldse	9	18	46	65	76
passiivne oskus	46	53	45	27	21
aktiivne oskus	45	29	9	8	4

Eestlaste inglise keele oskus on võrreldes 2011. aastaga suurenenud 25-39-aastaste ja 55-74-aastaste seas (tabel 6.6). Teisest rahvusest inimeste inglise keele oskus on võrreldes 2011. aastaga samuti suurenenud 25-39-aastaste ja 65-74-aastaste seas (tabel 6.7).

6.4 Keeleoskuse vajadus tööl ja vabal ajal

Töökontekstis ei pruugi vajadus ühe või teise keele oskuse järele tööl piirduda ainult suhtluskeele valdamisega, vaid võib tuleneda ka tööst dokumentidega, kirjadele vastamisest jms. Seetõttu ei anna küsimused, millega selgitatakse vastaja töökollektiivi töökeel või mingis keeles suhtlemise sagedus töökaaslastega, täielikku teavet tegeliku keelevajaduse kohta. Nii 2010. aasta uuringus kui ka 2015. aastal küsisime „Milliseid keeli Teil läheb vaja tööl?“, mis peaks andma vajadustest terviklikuma pildi.

Teine probleem töölase keelevajaduse selgitamisel on seotud arvestatavate vastuste üldkogumi määratlemisega. Ühelt poolt oleks loogiline arvutada protsendid ainult tööl käivate inimeste vastustest. Töötavate inimeste osakaal võib aga küllalt palju kõikuda (2010. aastal oli teistest rahvustest vastajate seas 40% mittetöötavaid, 2015 aga 26% mittetöötavaid inimesi) ja seega ei anna ainult töötavate inimeste vastused ülevaadet töölase keeleoskuse vajadusest kogu elanikkonna hulgas. Näiteks vaba aja keelevajadustega võrdlemiseks oleks vaja ka töölased keelevajadused arvutada kõigi vastajate lõikes. Tabelis 6.8, mis esitab ülevaate muudest rahvustest elanike keeleoskuse vajadustest, ongi välja toodud andmed erinevate gruppide kaupa.

Tabel 6.8. Eesti teisest rahvusest elanike keeleoskuse vajadused tööl ja vabal ajal võrrelduna 2010. aastaga, % (Integratsiooni monitoriing 2010 ja 2015)

Keelevajadus	Tööl			Vabal ajal		
	2010 (15-74)	2015 (15-74)	2015 (15+)	2010 (15-74)	2015 (15-74)	2015 (15+)
eEesti	48 / 80*	53 / 72	49 / 71	37	46	44
vene	57 / 95	71 / 96	66 / 96	99	97	97
inglise	14 / 23	25 / 34	22 / 32	16	14	13
muud	3 / 5	5 / 7	4 / 6	3	6	5
ei tööta	40 / -	26 / -	31 / -	-	-	-

*protsendid on arvutatud kõigist küsitletutest / ainult töötavatest vastanutest

Vene keelt läheb oma tööga seoses vaja kahel kolmandikul Eesti teisest rahvusest elanikel ja vabal ajal peaaegu kõigil neist. Ainult töötavate inimeste puhul on vene keele tööalane vajadus 96%-l teisest rahvusest inimestel. Aastatega vene keele oskuse vajadus palju muutunud ei ole, vaid seoses suurema mittetöötavate inimeste osakaaluga oli ka tööalase vene keele vajadus kõigi teisest rahvusest küsitlute seas 2010. aastal 57%.

Eesti keelt läheb tööl vaja ligi pooltel ja vabal ajal vähem kui pooltel (44%) Eesti teisest rahvusest elanikel. Ainult töötavate inimeste puhul vajavad eesti keelt tööalaselt vaid veidi üle 70% teisest rahvusest inimestest. 2010. aastaga võrreldes on eesti keele oskuse vajadus kõigi teisest rahvusest vastajate seas mõnevõrra kasvanud (seoses töötavate inimeste üldise osakaalu suurenemisega), ainult töötavate inimeste hulgas aga vähenenud. Vabal ajal on vajadus eesti keele järele vaadeldaval ajavahemikul kasvanud.

Vajadus inglise keele oskuse järele on töösfääris võrreldes 2010. aastaga kasvanud ja seda vajadust tunnetavate inimeste osakaal ulatub kõigi teisest rahvusest küsitlute seas 22%-ni, ainult töötavate inimeste puhul 32%-ni. Vaba aja kasutuses on inglise keele vajadus jäänud enam-vähem samaks ja ulatub kõigi teistest rahvustest küsitlute seas 13%-ni. Muude keelte järele tunneb nii tööl kui ka vabal ajal vajadust umbes 5% teistest rahvustest elanikest.

Vaatame järgnevalt, millises seoses on teisest rahvusest inimeste eesti ja inglise keele vajadus ja vastava keele oskus (tabel 6.9).

Tabel 6.9. Tööl ja vabal ajal eesti või inglise keelt vajavate teisest rahvusest inimeste keelte oskus, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

	Vajavad tööl eesti keelt	Vajavad tööl inglise keelt	Vajavad vabal ajal eesti keelt	Vajavad vabal ajal inglise keelt
Üldse ei oska	3	9	1	10
Saan veidi aru, aga ei räägi	14	16	10	13
Saan aru ja veidi räägin	24	29	23	25
Saan aru, räägin ja kirjutatan	36	28	35	29
Valdan vabalt	23	19	31	24
Kokku	100	100	100	100

Näeme, et aktiivselt oskab eesti keelt ligi 60% tööl eesti keelt vajavatest inimestest ja kaks kolmandikku vabal ajal eesti keelt vajavatest inimestest. Inglise keele aktiivne keeleoskus on umbes pooltel teisest rahvusest inimestest, kes vajavad seda tööl või vabal ajal. Siit võib järeldada, et ka instrumentaalse kompetentsina vajaks Eesti paljude vähemusrahvuste esindajate eesti ja inglise keele oskus olulist parandamist.

Kõige väiksem vajadus eesti keele oskuse järele on teisest rahvusest inimestel Ida-Virumaal, nii tööl kui vabal ajal. Rohkem on keeleoskust vaja Tallinnas ja kõige suurem on vajadus muudes Eesti piirkondades (tabel 6.10). Inglise keele vajadus tööl on kõige suurem Tallinnas, järgnevad muud piirkonnad ja kõige vähem on inglise keelt vaja Ida-Virumaa teisest rahvusest elanikel.

Tabel 6.10. Teisest rahvusest inimeste keelte oskuse vajadus piirkondade lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

	Muu Eesti	Tallinn	Ida-Virumaa
Eesti keel tööl*	87	73	47
Eesti keel vabal ajal	67	46	22
Inglise keel tööl*	34	40	13
Inglise keel vabal ajal	12	15	12

* arvutuse aluseks on tööl käivate inimeste kogum

Erinevate vanusegruppide keeleoskuse vajadusest annab ülevaate tabel 6.11. Vanuse kasvades väheneb teistest rahvustest elanike vajadus eesti ja inglise keele oskuse järele: kui 15–24-aastaste seas vajab eesti keelt tööl ligi 90% (ja inglise keelt 2/3) töötavatest inimestest, siis üle 65-aastastest juba vähem kui pool (inglise keelt vaid 5%).

Tabel 6.11. Teisest rahvusest inimeste keelte oskuse vajadus vanuse lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

	15–24	25–39	40–54	55–64	65+
Eesti keel tööl*	89	77	71	64	47
Eesti keel vabal ajal	48	50	48	41	32
Inglise keel tööl*	66	49	24	19	5
Inglise keel vabal ajal	28	16	14	9	5

* arvutuse aluseks on tööl käivate inimeste kogum

Umbes pooled 15–54-aastastest teisest rahvusest elanikest vajab vabal ajal eesti keelt, vanemates gruppides vajadus langeb. Inglise keelt vajavad kõige rohkem vabal ajal 15–24-aastased noored (28%), vanuse suurenedes vajadus langeb ja üle 65-aastaste puhul vajab inglise keelt vaid 5% vastajatest. Nii eesti kui ka inglise keelt vajavad tööl ja vabal ajal arvukamalt need teisest rahvusest inimesed, kes omavad Eesti kodakondsust, tööl ulatub eesti nende keele vajadus üle 80%, vabal ajal on see ligi 60% (tabel 6.12).

Tabel 6.12. Teisest rahvusest inimeste keeleoskuse vajadus kodakondsuse lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

	Eesti kodakondsus	Venemaa kodakondsus	Määratlemata kodakondsus
Eesti keel tööl*	84	49	57
Eesti keel vabal ajal	59	29	28
Inglise keel tööl*	42	22	19
Inglise keel vabal ajal	17	8	10

* arvutuse aluseks on tööl käivate inimeste kogum

Inglise keelt vajavad Eesti kodakondsust omavatest teisest rahvusest inimestest tööl üle 40% ja vabal ajal ligi 20%.

Venemaa kodanike ja määratlemata kodakondsusega isikute inglise keele vajadus ning eesti keele vajadus vabal ajal on kaks korda madalam kui Eesti kodanikel. Tööl vajavad määratlemata kodakondsusega elanikud eesti keelt mõnevõrra rohkem (ligi 60%) kui Venemaa kodanikud (ligi 50%).

Peaaegu kõik eestlased vajavad eesti keelt, nii tööl kui vabal ajal. Umbes 40% vastanud eestlastest vajavad tööl vene keelt (tööl käivatest eestlastest vajab vene keelt tööl 60%), vabal ajal vajab vene keelt aga ligi 45% eestlastest (tabel 6.18). Vene keelt vajavate eestlaste hulk on 2010. aastaga võrreldes umbes 5% kasvanud (15–74-aastaste vanusegrupis).

Tabel 6.13. Eestlaste keeleoskuse vajadus tööl ja vabal ajal võrrelduna 2010. aastaga, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

	Tööl			Vabal ajal		
	2010 (15–74)	2015 (15–74)	2015 (15+)	2010 (15–74)	2015 (15–74)	2015 (15+)
eesti	68 / 97	73 / 99	66 / 99	99	98	99
vene	38 / 54	44 / 60	40 / 60	40	45	44
inglise	26 / 37	34 / 46	31 / 46	22	25	22
muud	11 / 15	12 / 17	11 / 16	11	6	5
ei tööta	30 / -	26 / -	33 / -	-	-	-

Protsendid on arvatud: kõigist küsitletutest / ainult töötavatest vastanutest

Inglise keelt vajab tööl 31% (töökäivatest 46%), vabal ajal 22% eestlastest. Inglise keele vajadus tööl on võrreldes 2010. aastaga suurenenud, vabal ajal aga enam-vähem samaks jäänud. Muud keeli vajab tööl üle 10% eestlastest (töökäivatest 16%), vabal ajal aga vaid 5%. Muude keelte vajadus on eestlaste seas töösfääris samaks jäänud, vabal ajal aga veidi langenud.

Inglise keele vajadus on eestlastel keeleoskusega paremini rahuldatud kui vene keele vajadus (tabel 6.14). Kui nendest, kes vajavad tööl inglise keele oskust, omab aktiivset inglise keelt 77% eestlastest, siis nendest, kes vajavad

vene keelt, omab seda aktiivselt 63% eestlastest. Vaba aja keelevajaduste osas on need arvud vastavalt 81% ja 67%. Seega üks kolmandik vene keelt kas tööl või vabal ajal vajavatest eestlastest valdavad vene keelt vaid passiivselt, aru saamise tasemel ja nõrga või puuduva rääkimisoskuse tasemel.

Tabel 6.14. Tööl ja vabal ajal eesti või inglise keelt vajavate eestlaste keelte oskus, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

	Vajavad tööl vene keelt	Vajavad tööl inglise keelt	Vajavad vabal ajal vene keelt	Vajavad vabal ajal inglise keelt
Üldse ei oska	1	-	1	-
Saan veidi aru, aga ei räägi	9	5	7	5
Saan aru ja veidi räägin	26	18	25	14
Saan aru, räägin ja kirjutan	37	44	33	42
Valdan vabalt	26	33	34	39
Kokku	100	100	100	100

Tabel 6.15. Eestlaste vene ja inglise keele vajadus tööl ning vabal ajal regioonide lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

	Muud Eesti piirkonnad	Tallinn	Virumaa
Vene keel tööl*	58	62	70
Vene keel vabal ajal	40	53	54
Inglise keel tööl*	42	66	20
Inglise keel vabal ajal	17	43	6

* arvutuse aluseks on tööl käivate inimeste kogum

Vene keele vajadus tööl on sarnane Tallinna ja muude piirkondade eestlaste seas – umbes 60% neist vajab vene keelt. Virumaa on see näitaja 10% kõrgem – 70%. Vabal ajal vene keele kasutamise osas on aga sarnased Tallinn ja Virumaa – enam kui pooled eestlased vajavad vene keelt, teistes Eesti piirkondades vajab vene keelt 40% eestlastest (tabel 6.15).

Inglise keele suurema vajadusega paistavad silma Tallinna eestlased – tööl vajab inglise keelt kaks kolmandikku ja vabal ajal üle 40% vastanud eestlastest. Muudes Eesti piirkondades on inglise keele vajadus umbes 25% väiksem kui Tallinnas (vastavalt 42% ja 17% eestlastest), ning Virumaal nendest veel kaks korda väiksem (vastavalt 20% ja 6%).

Eestlaste vajadus vene keele järele ei sõltu vanusest – kõigis vanuserühmades on umbes 60% neid, kellel on vene keelt vaja tööl ja mõni protsent alla poole neid, kellel läheb vene keelt vaja vabal ajal, erandiks on siin kõige noorem vanuserühm, kus vabal ajal vajab vene keelt 30% eestlastest (tabel 6.16).

Tabel 6.16. Eestlaste vene ja inglise keele vajadus tööl ning vabal ajal vanuse lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

	15–24	25–39	40–54	55–64	65+
Vene keel tööl*	61	60	61	62	57
Vene keel vabal ajal	31	47	46	49	47
Inglise keel tööl*	70	56	32	34	32
Inglise keel vabal ajal	41	37	14	9	8

* arvutuse aluseks on tööl käivate inimeste kogum

Inglise keelt vajavad rohkem 15–39-aastased eestlased (tööl kuni 24-aastased lausa 70% ja kuni 39-aastased 56%; vabal ajal kogu rühm umbes 40%). 40-aastastest ja vanematest eestlastest vajab tööl vene keelt üks kolmandik, vabal ajal aga 10% ümber.

6.5 Eesti keele kasutamine suhtlemisel eestlastega

Nii 2011. kui ka 2015. aasta monitoringu küsimustikku oli lülitatud küsimus selle kohta, kuidas toimub teisest rahvusest elanikel eesti keele praktilise kasutamine suhtlemisel eestlastega. Küsimus hõlmas erinevaid võrgustikke, milles vastajal võis olla eestlastest suhtlemispartnereid ja vastused

anti skaalal: „1 – ainult eesti keeles, 2 – rohkem eesti kui vene keeles, 3 – võrdselt mõlemas keeles, 4 – rohkem vene kui eesti keeles, 5 – ainult vene keeles, 6 – rohkem mõnes muus keeles“. Mõnes muus keeles eestlastega suhtlejad oli kõigis võrgustikes suhteliselt vähe (alla 2%).

Tabelis 6.17 on esitatud eesti keeles rohkemal määral suhtlevate inimeste (vastused 1, 2, 3) osakaal ja suhe vastavas suhtlemisvõrgustikus eestlastest partnereid omavate küsitletute koguarvusse. Näiteks 2015. aasta kogumisel oli eestlastest pereliikmeid või sugulasi omavate teisest rahvusest inimeste seas 39% neid, kes suhtlesid nende sugulastega küllalt palju eesti keeles.

Tabel 6.17. Eestlastest vestluspartneritega eesti keeles suhtlejate osakaal erinevates suhtlemisvõrgustikes võrrelduna 2011. aastaga, % vastavas võrgustikus eestlasi omavatest vastajatest, (Integratsiooni monitoriing 2011 ja 2015)

Suhtlemine eestlastest vestluspartneritega eesti keeles (ainult, rohkem või võrdselt vene keelega)	2011 (15–74)	2015 (15–74)	2015 (15+)
Perekonnaliikmetega, sugulastega	35	41	39
Inimestega, kellega koos töötate või õpite	53	52	52
Naabritega	42	45	44
Sõpradega	35	35	34
Äri- ja koostööpartneritega	65	58	58
Huviringi-, klubi-, trenni- vm kaastelguga	58	54	53
Ametnikega riigiasutustes jm	35	42	40

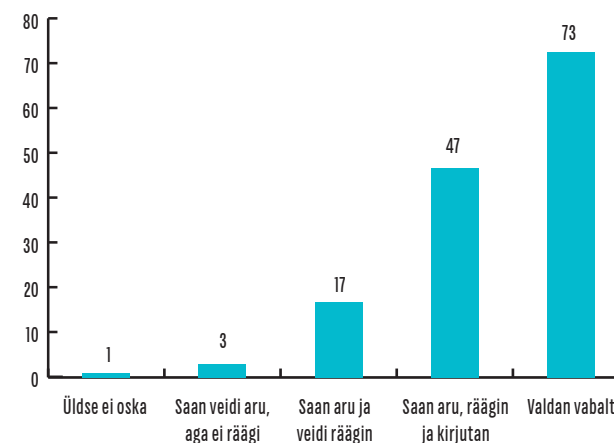
Tabel näitab, et arvukamalt suheldakse eesti keeles eestlastest õpingu- või töökaastelguga, äri- ja koostööpartneritega ning huvitegevuse kaastelguga, ehk üldistatuna ühise eesmärgipärase huviga seotud suhtlemisvõrgustikes. Väiksem on eestlastega eesti keeles suhtlejate osakaal sõpruskonnas, pere- ja sugulaste ringis (mis on valdavalt on sotsiaalsed suhtlemisvõrgustikud) ning riigiasutustes asju ajades (mis on teataval määral pealesunnitud suhtlemine ka eesti keelt halvasti valdavatele inimestele).

Võrdlust 2011. aasta andmetega saame teha vaid 15–74-aastaste vanusegrupis ja suuri muutusi märgata ei ole, erinevused jäävad ilmselt mõõtmisvea piiridesse. Tendentsina võib osutada eesti keeles suhtlejate osakaalu vähesele tõusule pere- ja sugulaste ringis ning ametnikega suhtlemisel, kahanemisele aga äri- ja koostööpartneritega suhtlemisel.

Teisest rahvusest inimeste suhtlemisel eesti keele kasutamise koondnäitaja saamiseks moodustasime suhteindeksi, milles nende suhtevõrgustike arv, kus suheldakse rohkemal määral eestlastega jagatakse kõigi suhtevõrgustike arvuga, milles vastajal on eestlastest suhtlemispartnereid (viimasest näitajast vt lähemalt kontaktide peatükis). Saadud suhet saab väljendada protsentides ning selle lühendatud skaalal näeb vastajate jaotus välja selline: 0 = 59%; 1–50 = 14%, 51–75 = 11%; 76–100 = 16%. Ehk – ligi 60% teistest rahvusest elanikest ei oma ühtegi eestlastega suhtlemise võrgustikku, milles nad arvestataval määral eesti keeles suhtleksid. 14% teistest rahvusest elanikest suhtleb kuni pooltes võrgustikes, kus nad puutuvad kokku eestlastega, ka arvestataval määral eesti keeles, 11%-l on selliseid võrgustikke pool kuni kolmveerand ja 16%-l on eestlastest partnereid kolmveerandis kuni kõigis võrgustikes.

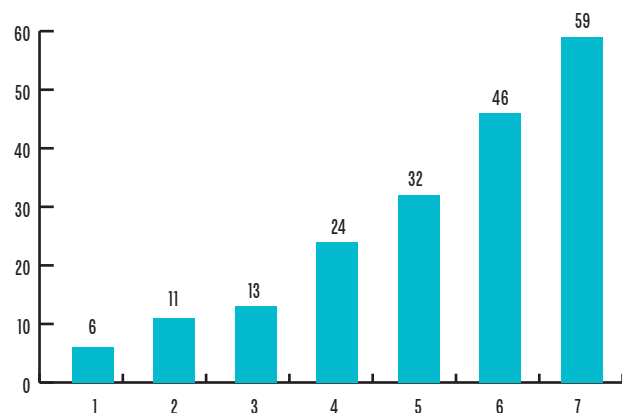
Edasises analüüsis ei me kasuta aga seda lühendatud vahemikega skaalat, vaid keskmist suhteprotsenti 100-pallisel skaalal. Ootuspäraselt seostub eesti keele kasutamise suhtarv eesti keele enesehinnangulise oskusega (joonis 6.16). Samas näeme, et ka eesti keelt aktiivselt valdavad teisest rahvusest inimesed ei suhtle eestlastega kokku puutudes sugugi mitte kõigil juhtudel eesti keeles, vaid isegi vaba keelevaldamise puhul ulatub keskmine suhtarv vaid 73%-ni.

Joonis 6.16. Eesti keele kasutamise suhtarv eesti keele oskuse lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

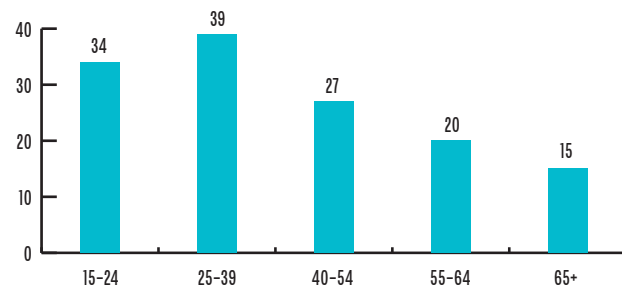
Ebaootuspäraselt osutus eesti keele kasutamise suhtarv seotuks eestlasi sisaldavate suhtlemisvõrgustike arvuga (joonis 6.17). Vaatamata sellele, et just eestlastest partneritega suhtlemisvõrgustike arvuga jagades saadud suhtarvu puhul oli eesmärgiks võrgustike arvu mõju välistada, osutub siiski, et mida enam on teisest rahvusest elanikul eestlastest partneriga suhtlemisvõrgustikke, seda suuremas arvus võrgustikes ta eestlastega eesti keeles arvestataval määral suhtleb. Näiteks seitset ehk maksimaalset arvu võrgustikke omavad vastajad suhtlevad keskmiselt ligi 60% võrgustikes eestlastega ka suurel määral eesti keeles.

Joonis 6.17. Eesti keele kasutamise suhtarv eestlasi sisaldavate suhtevõrgustike arvu lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

Ida-Virumaa teisest rahvusest elanikel ei ole peaaegu üldse eestlastega võrgustikke, kus suhtlemine toimub eesti keeles (suhtarvu keskmine on 8%), Tallinnas keskmiselt umbes kolmandikus võrgustikest, millesse on kaasatud ka eestlased, toimib suhtlus arvestataval määral ka eesti keeles (31%) ja teistes Eesti piirkondades toimub eestikeelne suhtlus 43%-s võrgustikest.

Vanuse suurenedes eesti keele kasutamise suhtarv üldiselt väheneb (joonis 6.18). Noorematest vanuserühmadest on suurim suhtarv 25–39-aastastel teisest rahvusest elanikel, nendel on keskmiselt ligi 40% eestlastega suhtlemisvõrgustikest sellised, kus suheldakse aktiivselt ka eesti keeles.

Joonis 6.18. Eesti keele kasutamise suhtarv vanuse lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

Üldiselt võib öelda, et umbes üks kolmandik teisest rahvusest inimestest alustab võõra inimesega suhtlust eesti keeles ja jätkab vene keeles alustatud suhtlemist eesti keeles, kui on näha, et partner vene keelt hästi ei valda (tabel 6.18).

Tabel 6.18. Teisest rahvusest inimeste poolt eesti keele kasutamine suhtluses võrreldes 2011. aastaga, % (Integratsiooni monitoriing 2011 ja 2015)

Alustab suhtlemist ainult või sagedamini eesti keeles ...	2011 (15-74)	2015 (15-74)	2015 (15+)
...müüja, teenindajaga	33	33	31
...ametiasutuses ametnikuga	35	36	32
...võõra inimesega tänaval, bussis, pargis jm avalikus kohas	32	28	26
Jätkab suhtlemist eesti keeles, kui partner vene keelt väga hästi ei valda*	32	35	33

* küsiti vaid nendelt, kes alustavad mõnd suhtlemist pigem vene keeles

Võrreldes 2011. aastaga olulisi muutusi selles osas toimunud ei ole, veidi on ehk langenud valmisolek alustada võõra inimesega avalikus kohas juttu eesti keeles.

6.6 Eesti keele oskusega seotud hoiakud

Võrreldes 2008. aasta ja 2015. aasta integratsiooni monitoriingu andmeid võime näha, kuidas on möödunud seitsme aasta jooksul muutunud eestlaste ja teisest rahvusest inimeste hoiakud eesti keele oskuse ja kasutuse suhtes (tabel 6.19).

Kõige tugevamalt tuleb esile eesti keele oskuse seos lõimumisega – sellega, et eesti keele oskus suurendab vastastikust usaldust eestlaste ja venelaste vahel on nõus kolmveerand eestlastest ja ligi 2/3 teiste rahvuste esindajatest. Sealjuures on eestlaste seas antud väitega nõustuvate vastajate osakaal kasvanud 2008. aastaga võrreldes 20% ja teisest rahvusest vastajate seas enam kui kaks korda. Ka

väitega, et eesti keele oskuse puhul ei ole vahet, kas inimene on eestlane või mitte, on nõus kolmveerand eestlastest (juurdekasv 2008. aastaga võrreldes ligi 15%) ja enam kui pool (55%) teiste rahvuste esindajast (juurdekasv enam kui kaks korda).

Eesti keel on oluline ka instrumentaalse kompetentsina: 63% eestlastest leiab, et eesti keele oskus on vajalik hea töökoha saamiseks ja 36% on vastupidisel seisukohal, et hea spetsialist või tutvusi omav inimene saab töökoha ka ilma eesti keele oskusega. Teistest rahvusest elanike seas on vastavad protsendid 58% ja 42%.

Eestlaste seas on mõnevõrra kasvanud nende vastajate osakaal, kes nõustuvad, et tööd võib leida ka ilma eesti keele oskusega, teiste rahvuste seas aga üle 20% vähenenud nende osakaal, kes peavad eesti keele oskust vajalikuks hea töökoha saamisel. Seega vaatamata sellele, et mõlemas rahvusgrupis ollakse umbes 60% ulatuses veendunud eesti keele instrumentaalses väärtuses töökoha leidmisel, viitab mõlema grupi hoiakute muutumine siiski ka võimalusele, et töö leidmine ilma hea eesti keele oskusega on viimase seitsme aasta jooksul muutunud lihtsamaks.

Eesti kodakondsuse saamise motiivil eesti keele oskuse rõhutamise aastatega muutunud ei ole, eestlastest pidas seda tähtsaks 44% ja teiste rahvuste esindajast 36%.

Eestlaste seas on ligi 20% ja teisest rahvusest inimeste seas on ligi 30% neid, kes peavad võimalikuks vene keele tähtsuse tõusu tulevikus või peavad normaalseks inglisekeelset suhtlemist eestlaste ja venekeelsete inimeste vahel. Eestlaste seas on mõlemad näitajad 2008. aastaga võrreldes mõnevõrra kasvanud, teisest rahvusest vastajate hulgas on samuti suurenenud inglisekeelset suhtlust normaalseks pidavate inimeste osakaal, ent vähenenud usk vene keele tähtsuse suurenemisse tulevikus.

Vaatamata sellele, et inglise ja vene keele kasutamine suhtluskeelena võib pakkuda mõningast alternatiivi eestikeelsele

Tabel 6.19. Eesti elanike hoiakud eesti keele oskuse ja kasutamise suhtes, % (Integratsiooni monitooring 2008 ja 2015)

	Eestlased			Teised rahvused		
	2008	2015 (15-74)	2015 (15+)	2008	2015 (15-74)	2015 (15+)
Kui venelane oskab eesti keelt suurendab see eelkõige vastastikust usaldust eestlastega	53	74	75	29	63	63
Kui inimene oskab eesti keelt, pole mingit vahet, oled eestlane või mitte	60	73	74	24	54	55
Eesti keelt on vaja mitte-eestlastel osata eelkõige selleks, et saada head töökohta	59	62	63	80	57	58
Kui oled hea spetsialist või omaid tutvusi, saab hea töökohta ka eesti keelt oskamata	28	37	36	38	43	42
Eesti keelt on vaja osata eelkõige selleks, et saada Eesti kodakondsus	44	42	44	36	35	36
Vene keele tähtsus Eestis tõuseb tulevikus	10	19	20	42	28	28
On normaalne, kui Eesti venelane ja eestlane räägivad omavahel inglise keeles	7	18	18	14	29	29
Ainult vene keeles suheldes ei teki inimesel Eestis mingeid probleeme	5	6	6	9	14	15
Eesti keelt pole perspektiivne õppida	5	4	4	12	8	9
Eesti keele oskus peaks Eestis olema kohustuslik, keeleoskust tuleks mitte-eestlastelt rangelt nõuda	54	43	43	4	13	12

Tabel 6.20. Eesti elanike seisukohad venekeelse informatsiooni vajalikkuse kohta, % (Integratsiooni monitooring 2015)

		kindlasti vene	pole vaja vene	kindlasti inglise	pole vaja inglise
		keeles 2015 / 2008	keeles 2015 / 2008*	keeles 2015	keeles 2015
ravimite juhendid ja tervisealane informatsioon (brošüürid, infovoldikud, reklaamid, jne)	E	31 / 63	17 / 11	16	33
	TR	80 / 90	2 / 4	13	44
tarbija informatsioon (kaupadel olev informatsioon kauba koostise ja valmistamise kohta)	E	18 / 40	27 / 20	12	38
	TR	61 / 70	6 / 7	11	47
riigi- ja KOV asutuste koduleheküljed ja ametlikud blanketid	E	15 / 23	37 / 35	10	45
	TR	65 / 67	4 / 12	12	44
sotsiaalteenuste ja toetuste alane informatsioon (pensionid, ravikindlustus, jms)	E	20 / 36	27 / 24	10	45
	TR	75 / 79	1 / 8	12	46
vastuvõetud õigusaktid (seadused, määrused jne)	E	21 / 37	28 / 28	12	40
	TR	73 / 72	3 / 10	13	45
teeviidad, tänavasildid piirkondades, kus üle poole elanikkonnast on venekeelne	E	4 / 12	72 / 61	4	74
	TR	28 / 29	41 / 44	8	61

* 2008 skaala puhul summeeriti vastused „see erandjuhtudel“ ja „see kindlasti mitte“.

suhtlusele, leivad nii eestlaste kui ka teisest rahvusest elanike seas vaid vähesed, et eesti keelt pole perspektiivne õppida või et ainult vene keeles suheldes ei teki inimesel Eestis probleeme (seda arvab vaid 15% teisest rahvusest vastajaid). Samas ei soovi teisest rahvusest vastajad, et eesti keele oskus oleks Eestis kohustuslik ja rangelt nõutav – sellega nõustub vaid 12% vastajatest. Ka eestlaste seas on aastatega vähenenud nende vastajate osakaal, kes pooldavad eesti keele oskuse ranget nõudmist. Siiski toetab seda 43% küsitletud eestlastest.

Regionaalsetest erinevustest võiks märkida, et eriti Tallinnas rõhutavad nii eestlased kui ka teisest rahvusest inimesed eesti keele tähtsust vastastikuse usalduse suurendamisel (vastavalt 86% ja 72%). Tallinna eestlased arvavad ka sagedamini, et eesti keele oskus on vajalik hea töökohta saamiseks (68%), samas leiavad nad aga ka sagedamini, et vene keele tähtsus tulevikus tõuseb (27%) ning toetavad vähem eesti keele oskuse ranget nõudmist (35%). Virumaa eestlased peavad eesti keele oskust suuremal määral vajalikuks kodakondsuse saamiseks (56%) ja peavad vähem võimalikuks hea töökohta saamist ilma eesti keele oskusega (25%). Viimast seisukohta toetavad vähem ka muudes Eesti piirkondades elavad teiste rahvuste esindajad (31%), nad usuvad ka vähem, et vene keele tähtsus võiks tulevikus tõusta (17%).

Suurimaks erinevuseks vanusegruppide vahel on suhtumine inglise keelde kui eestlaste ja venekeelsete elanike ühisesse keelde: kui 15–24-aastastest teiste rahvuste esindajaist peab seda normaalseks 51%, siis näiteks 55–64 aastastest on sellisel arvamusel vaid 19%; eestlaste puhul on vastavad arvud 32% ja 8%. Eestlastest 15–24-aastaste vastajate vanuserühm paistab silma ka selle poolest, et nad usuvad mõnevõrra rohkem vene keele tähtsuse tõusu tulevikus (34%). Teised erinevused on väiksemad ja ei tarvitse vanusegruppide piiratud arvukuse tõttu olla usaldusväärsed.

Järgnevalt vaatame, millised on eestlaste ja teisest rahvusest elanike hoiakud venekeelse informatsiooni vajalikkuse

suhtes ja kuidas on need hoiakud muutunud võrreldes 2008. aastaga (tabel 6.20).

Venekeelse informatsiooni võib jagada kättesaadavusvajaduse põhjal nelja kategooriasse:

Ravimijuhendid ja tervisealane informatsioon – kindlat vajadust väljendab 80% teisest rahvusest elanikest, eestlastest peab kindlasti vajalikuks 31% ja vastu on 17%.

Sotsiaalteenuste ja toetuste alane informatsioon ja vastuvõetud õigusaktid – kindlat vajadust väljendab kuni 75% teisest rahvusest elanikest, eestlastest peab kindlasti vajalikuks 20%, vastu on 28%.

Riigiasutuste ja KOV asutuste koduleheküljed ja ametlikud blanketid ning tarbijainformatsioon kaupadel – kindlat vajadust väljendab kuni 65% teisest rahvusest elanikest, eestlastest peab kindlasti vajalikuks 15–18%, vastu on 27–37%.

Teeviidad ja tänavasildid suure venekeelse elanikkonnaga piirkondades – kindlat vajadust väljendab 28% teisest rahvusest elanikest, eestlastest peab kindlasti vajalikuks 4% ning vastu on 72%.

Võrreldes 2008. aastaga on kindlat vajadust väljendanud teisest rahvusest vastajate osakaalud jäänud peaaegu sama suureks. Eestlaste seas on kindlat toetust avaldanud inimeste osakaal langenud enamiku venekeelse informatsiooni kategooriate puhul ja tõusnud nende inimeste osakaal, kes on venekeelse informatsiooni vastu (aga siiski vähem võrreldes toetuse langusega). Teisest rahvusest elanikud on arvestataval määral vastu ainult venekeelsetele teeviitadele ja tänavasiltidele (üle 40%).

Suhtumine inglisekeelse informatsiooni vajalikkusesse on eestlaste ja teiste rahvuste esindajate seas üsna samsugune – kindlat toetust avaldab 10–15% (tänavasiltide puhul veelgi vähem), vastu on 33–45% (tänavasiltide puhul 60–74%) küsitletutest.

6.7 Kokkuvõte ja järeldused

Käesolev peatükk käsitleb Eesti elanike kolme peamise suhtlus- ja töökeele (eesti keel, vene keel, inglise keel) oskust, praktilist kasutamist, vajadust ning nendesse suhtumist.

Eesti teistest rahvustest elanike seas on praegu 37% enda hinnangul aktiivse eesti keele oskusega inimesi, 48% passiivse eesti keele oskusega inimesi ning eesti keelt mitte valdavaid inimesi on 15%. Võrreldes 2011. aasta tasemega on eesti keele oskus teisest rahvusest elanike seas keskmiselt suurenenud, sh on vähenenud eesti keelt mittevaldavate inimeste osakaal ja suurenenud aktiivse eesti keele oskusega inimeste osakaal. Kõige enam on teisest rahvusest elanike seas eesti keeles lugeda suutvaid inimesi (58%), järgnevad inimesed, kes saavad aru eestikeelsest kõnест (54%) ja umbes pooled suudavad eesti keeles rahuldavalt suhelda ja kirjutada.

Teisest rahvusest elanikud kasutavad eesti keelt sagedamini suhtlemisel eestlastest õpingu- või töökaaslastega, äri- ja koostööpartneritega ning huvitegevuse kaaslastega, ehk üldistatuna ühise eesmärgipärase huviga seotud suhtlemisvõrgustikes. Väiksem on eestlastega eesti keeles suhtlejate osakaal sõpruskonnas, pere- ja sugulaste ringis (mis on valdavalt sotsiaalsed suhtlemisvõrgustikud) ning riigiasutustes asju ajades (mis on teataval määral pealesunnitud suhtlemine, millest on sunnitud osa võtma ka eesti keelt halvasti valdavad inimesed).

Samas ei kasuta ka eesti keelt hästi oskavad teisest rahvusest inimesed eestlastega suhtlemisel alati just eesti keelt. Vaid umbes üks kolmandik teisest rahvusest elanikest alustab võõra inimesega juttu eesti keeles ja jätkab vene keeles alustatud suhtlemist eesti keeles, kui on näha, et partner vene keelt hästi ei valda. Eesti keele kasutamise suhtarv ulatub isegi vaba keelevaldamise puhul keskmiselt vaid 73%-ni. Ligi 60% teisest rahvusest vastajatest ei suhtle üheski eestlasi sisaldavas suhtlemisvõrgustikus arvestataval määral eesti keeles, 14% suhtleb eesti keeles kuni

pooltes võrgustikes, 11%-l on selliseid võrgustikke kuni kolmveerand, ja 16% teisest rahvusest vastajatest suhtleb eesti keeles peaaegu kõigis võrgustikes, kus neil on eestlastest partnerid.

Kuna Eestis elab teatud hulk inimesi, kes eesti keelt piisavalt ei valda või ei kasuta, on mõistetav, et enamik teisest rahvusest elanikest peab kindlalt vajalikuks venekeelse informatsiooni kättesaadavust ravimite, tervise ning sotsiaalteenuste ja toetuste alase teabe valdkonnas, aga samuti riigiasutuste ja KOV asutuste teabe ning blankettide puhul ja kaupade tarbijainformatsiooni puhul.

Enam kui pooltel eestlastest on enda arvates aktiivne vene keele oskus, passiivne vene keele oskus on 45%-l ja vaid 4% eestlastest ei valda üldse vene keelt. Võrreldes 2011 uurinuga on eestlaste vene keele oskus keskmiselt paranenud, suurenenud on vene keelt vabalt valdavate ja vähenenud üldse mitte oskavate eestlaste osakaal. Kõige rohkem on eestlaste seas neid, kes saavad aru venekeelsest suulisest kõnест (ligi 80%), järgnevad lugemis- ja suhtlemisoskusega eestlased (umbes 70%) ja kõige vähem on vene keeles kirjutada suutvaid eestlasi (50%).

Aktiivne inglise keele oskus on 38%-l eestlastest ja vaid 17%-l teisest rahvusest vastajatest. Inglise keelt ei valda üldse ligi veerand vastanud eestlastest ja ligi pool teisest rahvusest vastajatest. Eestlaste seas on inglise keele oskus viimase viie aastaga keskmiselt suurenenud, teisest rahvusest elanike seas aga samaks jäänud.

Teisest rahvusest elanike grupis läheb vene keelt oma tööga seoses vaja kahel kolmandikul vastajatest (töötavatest vastajatest peaaegu kõigil), eesti keelt ligi pooltel vastajatest (ja 70% töötavatest vastajatest), inglise keelt aga 22% vastajatest (32% töötavatest vastajatest). Teisest rahvusest inimeste seas on vajadus eesti keele järele võrreldes 2010. aastaga mõnevõrra vähenenud, vajadus inglise keele järele aga kasvanud. Vabal ajal läheb vene keelt vaja kõigil, eesti keelt 44%-l ja inglise keelt 13%-l teisest rahvusest elanikest. Viie

aastaga on kasvanud eesti keele oskuse vajadus vaba aja suhtlemises.

Ligi 60% töö kontekstis eesti keelt vajavatest teisest rahvusest inimestest ja kaks kolmandikku nendest, kes seda vabal ajal vajavad, omavad eesti keelt aktiivsel kujul. Inglise keele aktiivne oskus on poolltel teisest rahvusest inimestel, kes vajavad seda tööl või vabal ajal. Seega vajab Eesti vähemusrahvuste eesti ja inglise keele oskus ka instrumentaalse kompetentsina olulist parandamist.

Eesti keele oskuse vajalikkust hinnatakse ka hoiakute tasemel: umbes 60% nii teisest rahvusest elanikest kui ka eestlastest leiab, et eesti keele oskus on teisest rahvusest inimestele vajalik hea töökoha saamiseks. Samas on umbes 40% eestlastest ja teistest rahvustest elanikest seisukohal, et hea spetsialist või tutvusi omav inimene saab töökoha ka ilma eesti keele oskusega. Eestlaste seas on mõnevõrra kasvanud nende osakaal, kes arvavad, et töökohta on võimalik saada ka ilma eesti keele oskusega, teisest rahvusest vastajate seas aga üle 20% vähenenud nende osakaal, kes peavad eesti keele oskust vajalikuks hea töökoha saamiseks. See viitab võimalusele, et viimaste aastate jooksul on muutunud lihtsamaks töö leidmine ka ilma hea eesti keele oskusega.

Peaaegu kõik eestlased vajavad vabal ajal eesti keelt ja peaaegu kõik töötavad eestlased vajavad tööl eesti keelt. Vene keelt vajab tööl umbes 40% eestlastest (töötavatest eestlastest vajab vene keelt tööl 60%), vabal ajal aga ligi 45% eestlastest. Inglise keelt vajab tööl 31% eestlastest (tööl käivatest eestlastest 46%), vabal ajal 22% eestlastest. Võrreldes 2010. aastaga on veidi kasvanud vene keelt vajavate eestlaste hulk, samuti on suurenenud inglise keele vajadus tööl.

Inglise keele vajadus on eestlastel keeleoskusega paremini rahuldatud kui vene keele vajadus: üks kolmandik vene keelt tööl või vabal ajal vajavatest eestlastest valdavad vene keelt vaid passiivselt, inglise keelt valdab aga passiivselt umbes üks viiendik vajajatest.

Ligi 20% eestlasi ja ligi 30% teisest rahvusest elanikke peavad hoiaku tasemel võimalikuks vene keele tähtsuse tõusu tulevikus. Sama palju on ka neid, kes peavad normaalseks inglisekeelset suhtlemist eestlaste ja venelaste vahel. Sealjuures eestlaste seas on mõlemad näitajad 2008. aastaga võrreldes mõnevõrra kasvanud. Ka teisest rahvusest vastajate hulgas on suurenenud nende inimeste osakaal, kes peavad normaalseks inglisekeelset suhtlust, ent on vähenenud usk vene keele tähtsuse suurenemise tulevikus.

Eesti keele oskust on nii tööl kui vabal ajal kõige vähem vaja Ida-Virumaal, rohkem Tallinnas ja kõige rohkem muudes Eesti piirkondades. Kui Ida-Virumaal ei ole teisest rahvusest elanikel peaaegu üldse võrgustikke, kus suhtlemine toimub eesti keeles (suhtarvu keskmine 8%), siis Tallinnas on keskmiselt umbes kolmandik eestlastega ühistest võrgustikest ka arvestataval määral eestikeelse suhtlemisega (31%) ja teistes Eesti piirkondades on see omane 43%-le võrgustikest. See peegeldub ka keeleoskuses: Ida-Virumaal ei oska eesti keelt üldse 30% teisest rahvusest elanikest ja ülejäänutest enamik on vaid passiivse keeleoskusega. Siiski on Ida-Virumaal eesti keelt mittevaldavate inimeste osakaal 2011. aastaga võrreldes oluliselt vähenenud.

Vene keele vajadus tööl on suurem Virumaa eestlastel, vabal ajal toimuv suhtlemises aga nii Virumaa kui ka Tallinna eestlastel (siiski vajab ka muudes Eesti piirkondades vene keelt vabal ajal 40% eestlastest).

Inglise keele vajadus tööl on kõige suurem Tallinnas, järgnevad muud piirkonnad ja kõige vähem vajavad inglise keelt Ida-Virumaa teisest rahvusest elanikud. Inglise keelt aktiivseid oskajaid on nii eestlaste kui ka teisest rahvusest inimeste seas samuti rohkem Tallinnas.

Vanuse lõikes domineerib kuni 40-aastaste teisest rahvusest inimeste seas aktiivse eesti keele oskusega grupp, 40-aastaste ja vanemate inimeste seas aga passiivse eesti keele oskusega grupp. Nooremate vanuserühmade eesti keele oskus on ka 2011. aastaga võrreldes oluliselt paranenud.

Eestlaste vene keele oskus on suurem 40-aastaste ja vanemate inimeste seas, alla 40-aastaste eestlaste vene keele oskus on oluliselt madalam. Võrreldes 2011. aasta tasemega on noorte eestlaste vene keele oskuse tase siiski mõnevõrra kasvanud. Noored eestlased (vanuserühmas 15–24 aastat) arvavad ka sagedamini, et vene keele tähtsus tulevikus tõuseb.

Valdav enamik noorematest (15–39-aastastest) Eesti elanikest oskab mingil määral inglise keelt, 25–39-aastaste seas on inglise keele oskus võrreldes 2011. aastaga suurenenud. Noored peavad ka sagedamini normaalseks inglisekeelset suhtlust eri rahvusest inimeste vahel: seda arvab 32% eesti noortest ja 51% teisest rahvusest noortest.

Eesti kodakondsuse omandamiseks vajalik keeleõpe ja eksamite sooritamine ei taga kõigile teisest rahvusest Eesti kodanikele aktiivset eesti keele valdamist: aktiivset eesti keele oskust omab nendest 61%, passiivset eesti keele oskust 36% ja üldse ei oska enda hinnangul eesti keelt 3%.

Eesti keele oskuse sümbolne tähendus Eesti elanike jaoks ilmneb keeleoskusega seotud hoiakutes: sellega, et eesti keele oskus suurendab vastastikust usaldust eestlaste ja venelaste vahel on nõus kolmveerand eestlastest ja ligi 2/3 teisest rahvusest vastajatest. Sealjuures on antud väitega nõustuvate eestlaste osakaal kasvanud 2008. aastaga võrreldes 20% ja teisest rahvusest vastajate seas enam kui kaks korda. Ka väitega, et eesti keele oskuse puhul ei ole vahet, kas inimene on eestlane või mitte, on nõus kolmveerand eestlastest (juurdekasv 2008. aastaga võrreldes ligi 15%) ja enam kui pool (55%) teiste rahvuste esindajaist (juurdekasv enam kui kaks korda).

Vaatamata sellele, et inglise ja vene keele kasutamine suhtluskeelena võib pakkuda mõningast alternatiivi eestikeelsele suhtlusele, leivad nii eestlaste kui ka teisest rahvusest vastajate seas vaid vähesed, et eesti keelt pole perspektiivne õppida või et ainult vene keeles suheldes ei teki inimesel Eestis probleeme. Samas ei soovi teiste rahvuste esindajad,

et eesti keele oskus oleks Eestis kohustuslik ja rangelt nõutav. Ka eestlaste seas on vähenenud nende inimeste hulk, kes pooldavad eesti keele oskuse ranget nõudmist, siiski toetab seda ka praegu toetab küsitletud 43% eestlastest.

Ehkki uuringu andmetel on Eesti elanike keelteoskus viimase viie aasta jooksul paranenud, ei vasta see veel ei tööalastele ega vaba aja suhtlemise vajadustele. Puudu jääb just aktiivsest keeleoskusest mis võimaldaks end antud keeles nii suuliselt kui ka kirjalikult vabalt väljendada. Kui keelteoskuse omandamine instrumentaalse kompetentsina on pigem iga inimese enda mure, siis lõimumise kontekstis on eesti keele oskusel ühiskondlik tähtsus: ühelt poolt on eesti keele oskuse suurenemine oluliseks lõimumise indikaatoriks, teiselt poolt on eesti keele oskus lõimumisprotsessi edenemise vajalikuks eelduseks. Kui eesti keele oskuse sümbolsest tähendusest ühtekuuluvustunde tekitajana oli eespool juba juttu, siis rõhutama peab ka selle oskuse vajalikkust teistest rahvustest elanike jaoks, sest see võimaldab juurdepääsu eestikeelsele informatsioonile, soodustab kontaktide loomist ja säilitamisel eestlastega, eesti kultuuri mõistmist ja kultuuriüritustel osalemist, poliitika ja avaliku elu sündmuste mõistmist ja nendes osalemist jne.

Seetõttu võiks lõimumismeetmete hulka kuuluda laialdane eesti keele õppimise ja praktiseerimisvõimaluste loomise programm, mis ei peaks hõlmama ainult mittekodanikke (andmed näitavad, et ka Eesti kodanike seas on vähese eesti keele oskusega inimesi) ja mis peaks keskenduma eeskätt aktiivse suhtlemisvõime omandamisele. Eesti keele oskuse täiendamise võiks siduda kaasamis- ja osalemismeetmetega, et keele praktiseerimine oleks huvitav ja atraktiivne. Siia kuuluvad kindlasti eestlaste ja teisest rahvusest elanike mitmesuguseid kontakte soodustavad ettevõtmised. Aga ka näiteks kavandatav ja väga vajalik Eesti venekeelne TV-kanal võiks osaliselt olla kakskeelne, pakkudes eestikeelseid saateid venekeelse tõlkega (subtiitritega) ja venekeelseid saateid eestikeelse tõlkega. Venekeelset tõlget võiks rohkem kasutada ka kultuuriüritustel, arvestades seda, et tõlge mitte ei takista eesti keele omandamist teistest rahvustest elanike

poolt, vaid pigem soodustab seda (tõlge meelitab rohkem teise emakeelega inimesi üritustel osalema, aitab aru saada eestikeelsetest väljenditest ja ühtlasi neid omandada jne.). Karta ei tohiks ka kakskeelsete trükiste ilmutamist (näiteks luuleraamat reaalse tõlkega, kakskeelsed laste pildiraamatud jms.), neilegi võib anda keeleõppe funktsiooni. Eesti keele ja kultuuri säilimise ja arengu seisukohalt ei oma tähtsust mitte inimesed, kes kohustuslikul keeleeksamil eesti keele sõnu kokku veerivad, vaid need teisest rahvusest Eesti elanikud, kes soovivad eesti keeles aktiivselt suhelda ning eesti kultuurist ning ühiskondlikust elust osa saada.

Eesti noortele tuleks luua ka paremaid vene keele õppimise ja praktiseerimise võimalusi, sest vaatamata inglise keele suurenevale kasutamisele eri rahvusest noorte suhtluses, on vene keele oskus tööturul endiselt nõutav (ja eesti noored on siin kaotamas konkurentsist eesti keelt valdavate vene noortega), aga ka seetõttu, et vene keele oskus võimaldab paremini tundma ja mõistma õppida venekeelse rahvusvähemuse kultuuri ning suurendab sellega eesti noorte lõimumisvalmidust.